

Pragmatiskt om världssalltet

Titel: Pragmatism och kosmologi
Av: Charles Sanders Peirce, övers. Richard Matz
Utgiven av: Daidalos förlag
Omfång: 304 sidor

Få vetenskapliga frågor leder så in på tänkandets gränsland som kosmologin, de filosofiska frågorna om tillvarons existens och ordning, vad vi kan veta och inte veta. Den amerikanske filosofen Charles Sanders Peirce (1839–1914) var utbildad kemist, verksam som fysiker och lektor i logik, men har blivit mest känd för sina insatser inom logiken, som grundare av semiotiken och pragmatismen. Något enskilt filosofiskt verk skrev Peirce aldrig. Den enda av honom publicerade monografin handlade om tillämpningen av spektroskopiska metoder inom astronomin.

Något av en spänning finns det i experimentalisten Peirces filosofiska tänkande, om hur fysiken, kosmologin, den naturvetenskapliga metoden lodar i det mänskliga tänkandets djup, famlar i gränslandet mellan fysik och metafysik, verklighet och föreställning. Det sena 1800-talets vetenskapliga frågor om energins oförstörbarhet, evolutionsläran och den matematiska kontinuitetsteorin väcker hans kunskapsteoretiska intresse. Han lägger fram tanken att naturlagarna måste betraktas inte som för en gång givna, utan som resultatet av en utveckling. Naturlagarna är inte absoluta, de blir inte heller exakt åtlydda. Han inleder en uppgörelse med tanken om en lagbunden, ofrånkomlig nödvändighet

och bryter därmed mot den klassiska fysikens stränga determinism. Det vill säga han ifrågasätter möjligheten av att ett tillräckligt kraftfullt intellekt utifrån kunskapen om universums tillstånd i den ursprungliga nebulosan, samt med insikt i mekanikens lagar, skulle kunna räkna ut ”den exakta formen av varenda liten släng på varenda bokstav som jag nu skriver”.

David Dunér

Inspirationskälla med brasklappar

Titel: Lusten att upptäcka
Av: Richard Feynman
Utgiven av: Fri tanke förlag
Omfång: 296 sidor

Richard Feynman var en teoretisk fysiker som är mest känd för sin upptäckarlust, humor samt dedikation till vetenskapen. Under sin karriär deltog han bland annat i Manhattan-projektet, lade grunden för nanoteknologin, fick Nobelpriset, samt ingick i den kommitté som utredde olyckan med rymdfärjan Challenger. I den på svenska nyutkomna boken *Lusten att upptäcka* (som i original utgavs postumt år 1999) blandas transkriberade föreläsningar, intervjuer och tal från Feynmans livstid.

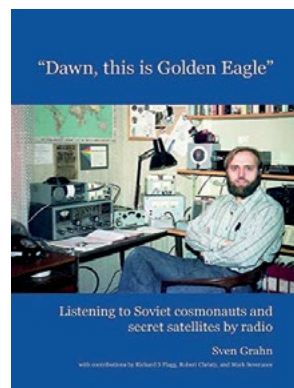
I materialet diskuterar Feynman sin uppväxt, insikter han har gjort under sin livstid, berättar om teknik han funderar på och blandar allt med anekdoter från sin karriär. Det är ofta roligt och intressant, men emellanåt

också något tradigt och utdraget.

Feynman var en berömd talare, men i textform tappar talen en del av sin energi. Några av hans insikter är kanske inte heller så briljanta som Feynman-hyllarna alltid vill påvisa. Exempelvis ägnas delar av ett tal till att berätta hur Feynman inser att kvinnor nog visst är kapabla till att lära sig analytisk geometri och att de som hävdar att kvinnor och män har samma förmåga till rationellt tänkande kanske faktiskt är något på spåren. Det är en slutsats som känns något sent påtänkt även för att vara från 1966.

Till stor del överlappar *Lusten att upptäcka* med de betydligt mer välkända böckerna *Surely You're Joking, Mr. Feynman!* och *What Do You Care What Other People Think?* som utgör en vanligare introduktion till Feynman. Dessa finns dock inte på svenska vilket gör att *Lusten att upptäcka* ändå fyller ett glapp i materialet kring den närmast legendariske fysikern.

Anna Larsson

Rymden i radion

Titel: Dawn, this is Golden Eagle
Av: Sven Grahn
Utgiven av: Instant book
Omfång: 222 sidor

“If you want to read about another person’s obsession this is a book for you.” Så står det på baksidan till denna tjocka bok, och därmed har den välmeriterade rymdingenjören Sven Grahn med stor blygsamhet själv sammanfattat boken som handlar om författarens

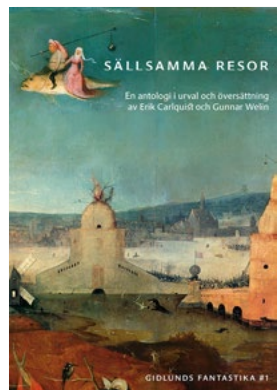
hobby: satellitspaning. Som titeln antyder är boken på engelska.

När Sven Grahn, född 1946, var 11 år gammal såg han Sputnik fara förbi över paradgatan Norr Mälarderstrand i Stockholm och upplevelsen var det som startade ett livslångt intresse för rymd och rymdfart. Boken börjar med en berättelse om den tidiga fascinationen för dåtidens rymdkapplöpning mellan USA och Sovjetunionen och därefter följer en spännande historia om satellitspaning genom och bortom kalla kriget.

Dawn, this is Golden Eagle är en välarbetad historisk dokumentation av den sovjetiska delen av rymdkapplöpningen från ett svenskt perspektiv. Trots att innehållet fokuserar en hel del på teknik är den skriven på ett lättfattligt och pedagogiskt sätt som flyter på, och det hela kompletteras föredömligt av en mängd fotografier, illustrationer, diagram och tillägg.

För den som är det minsta intresserad av rymdfart och rymdfartshistoria är den här boken mycket väl värd att läsa.

Kajsa Lindblom

Rymdvisioner från förr

Titel: Sällsamma resor
Av: Erik Carlquist, Gunnar Welin (red.)
Utgiven av: Gidlunds fantastika
Omfång: 454 sidor

Det här är en bok som man lätt förlorar sig i. Inte för att den är ovanligt lättläst, för det måste jag erkänna att

den inte är, utan för att man blir så hänförd av alla dessa livsöden och resor som man får ta del av under läsningen.

Boken är en antologi innehållande berättelser om resor, både fiktiva och verkliga. Som det hörs på titeln är det inte vilka resor som helst, utan de mest sällsamma man kan tänka sig. I ärlighetens namn var min första fundering när jag fick boken i min hand just "vilken är egentligen en sällsam resa". Passande nog inleds boken med en kort avhandling av just denna fråga. Stort pluspoäng för det!

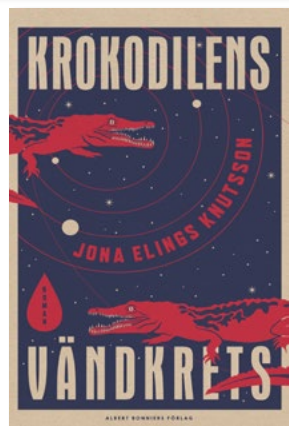
Ingen av berättelserna i boken är nyare än tidigt 1900-tal, flera av dem skulle man kunna klassificera som tidig sci-fi. Bland berättelserna hittar man både mänresor (varav en sker med hjälp av dresserade gäss!), resor ännu längre ut i rymden, och även resor som utspelar sig här på jorden. Vissa är återgivna i sin helhet, och vissa är utdrag ur längre böcker. Det är väldigt intressant att läsa vilka tankar och teorier författarna på den tiden hade om framtidens tekniska framsteg etc.

Till exempel bokens första historia, Sankt Brendans resa, är ursprungligen en berättelse som förts vidare muntligen och nedteknades första gången på 900-talet. Den skildrar en segling över Atlanten, med många otroliga inslag. Även mer kända författare finns representerade i boken, Voltaire tar oss med långt ut i rymden, och H. C. Andersen ger en framtidsskildring.

Värt att nämna är att samtliga verk är översatta speciellt för denna samling, och det märks att det har gjorts med omsorg. Språket flyter på bra, och de förord som finns till varje historia är mycket genomarbetade.

Läsupplevelsen är i känsla lite Tolkien möter Jules Verne och jag råder er alla att krypa upp i soffan med en stor kopp te och låta er dras med i dessa fantastiska och egenomliga resor!

Cecilia Wrige

Sammanflätat i rymdhistorien

Titel: Krokodilens vändkrets
Av: Jona Elings Knutsson
Utgiven av: Albert Bonniers förlag
Omfång: 336 sidor

Jona Elings Knutssons debutroman tar avstamp i två okända delar av den svenska rymdhistorien. Kände du till Sovjets rymdutställning i Rättvik 1972, eller kosmonautkrokodilerna som skänktes till Skansenakvariet 1981? Det gjorde inte jag heller, och min okunskap gav ytterligare ett spännande lager av förvirring och fascination till författarens redan ambitiösa upplägg. Här finns två sammanflätade berättelser om livet, döden och moderskap, dubbla tidslinjer, häpnadsväckande vändningar och många ställen där det banala plötsligt blir till en politisk insikt.

Det handlar om nutidens Malin, stockholmare som växt upp i Dalarna, och Moskvabon Yonova Shatalova, hustru till den trettonde kosmonauten, och båda kvinnornas ojämna kamp för ett drägligt liv under utmanande omständigheter. Förvecklingarna är många, ofta dräpliga – bered dig på mer badrum än rymdkapsel – och allt mer fångslande när berättelsens många trådar börjar knytas ihop mot slutet. För mig får Jona Elings Knutsson gärna nysta upp fler lösa trådar ur rymdhistorien framöver, men hittar hon istället på något helt annat hänger jag också gärna med.

Robert Cumming